

België-Belgique
P.B.
3300 Tienen1
2/3954

***Tijdschrift voor
Heemkunde
Folklore
Oudheidkunde***

Alpaidis

Inhoud:

Editoriaal: De hele inhoud van Alpaidis beschikbaar

Het bewaren van ons 20ste eeuwse Hoegaards erfgoed (deel1, Matigheidsbond/ Vreugd in Deugd)

In 2009 is de St-Gorgoniuskerk 250 jaren jong

Een vergeten Hoegaardse heilige: Odulfus of Odwinus

Anno XLII nr 164 3/2006
driemaandelijks september, oktober, november

Afgiftekantoor 3300 Tienen 1

Ver. uitg. E. Grooten, Residentie Beatrijs 169, 3300 Tienen

Editoriaal

Het is er eindelijk van gekomen. De hele inhoud van Alpaidis is beschikbaar als een afzonderlijke publicatie (zie laatste pagina)

Al de artikels die sinds 1965 gepubliceerd zijn werden op een dubbele manier gerepertorieerd. Chronologisch zijn alle jaargangen, van de eerste tot en met de éénenveertigste inhoudelijk weergegeven, gevolgd door de inhoud van de tien jaargangen van het Jaarboek van de HHK. In een tweede deel worden alle artikels uit de beide tijdschriften onder een reeks trefwoorden herhaald, zodat gemakkelijk is weer te vinden wat er al over een bepaalde persoon of figuur werd geschreven. Deze trefwoordenlijst wordt voorafgegaan en onder elk item aangevuld met een algemene Hoegaardse bibliografie, t.t.z. een overzicht van wat er over Hoegaarden verscheen tot de dag van vandaag.

Wat er nu nog ontbreekt is de inhoud en de excerptie van de tijdschriften *Familieschoon*, van de uitgaven van de Familiegilde van de Gulden Lelie (Van Nerum) en van het tijdschrift van de Biergilde, *Het Moutstockje*. Ook de interessante uitgaven van de eerste helft van de 20ste eeuw van Matigheidsbond en de eraan verbonden toneelgroep Vreugd in Deugd (*de St-Gorgoniusbode* en *Ons Blad*) en van het algemeen weekblad *'t Annoncenblad/L'Echo d'Hougaerde et environs* moeten dringend bijeengebracht worden en gerepertorieerd (zie het artikel over ons Hoegaards erfgoed). De laatste stap is dan een index op al de uitgaven. Feit is dat met de uitgave van het eerste repertorium er al een overzicht mogelijk is en een werkinstrument voorhanden voor onze Hoegaardse heemkundigen.

In 1754 werd de eerste steen gelegd van de nieuwe St-Gorgoniuskerk. Bij de plechtige inwijding in 1759 was er in de plaats van de grote middeleeuwse versterkte kerk nu een prachtige en enige rococokerk om niet alleen de Groet Plaats van de Vrijheid Hoegaarden te domineren, maar om ook trots aan de wijde omgeving te tonen waar Hoegaarden lag en waar er rijkdom te over was. In 2009 is onze kerk, na 250 jaar, nog altijd uniek. De bouwers en de opdrachtgevers van in de tijd hebben dat misschien niet durven denken. Wij menen dat het dan ook passend zal zijn een alomvattende studie te laten verschijnen over de kerk en het kerkelijk leven te Hoegaarden. Wens je op een of andere manier mee te werken aan dit project, aarzel niet om contact op te nemen (zie artikel verder in dit nummer)

De kapel van Mariadal is uit de stijgers en in haar volle glorie te bezichtigen. Niet alleen is de kapel prachtig gerestaureerd, maar ook de parkomgeving heeft een beurt gekregen. Zo zijn nu kapel en landschap zodanig deskundig afgewerkt dat de natuur en de cultuur er wondermooi op mekaar inspelen. Een streling voor het oog en een bezoek overwaard. De inspanningen die de kloostergemeenschap geleverd heeft om Hoegaarden dit prachtig resultaat aan te bieden kunnen niet met woorden worden uitgedrukt. De heemkundige kring staat erop de Oversten en de Zusters te bedanken voor dit geschenk, een parel aan de kroon van Hoegaardens monumentaal- en natuurschoon.

Individuele bezoeken kunnen van het 1ste weekend van april tot het laatste weekend van oktober op zaterdag, zondag en feestdagen van 14 tot 18 uur;

Groepsbezoeken: het hele jaar door na reservering:

Tel.: 016/76061013

Fax: 016/76 53 25

E-mail: zusters.mariadal@skynet.be

Het bewaren van ons 20ste eeuwse erfgoed (1ste deel)

(Maurice Dodion)

Erfgoed: modewoord of meer?

Sinds enkele jaren beschouwen wij in ons landje alles, maar dan ook alles als ‘erfgoed’. Anders uitgedrukt betekent dit dat het begrip erfgoed blijkbaar een nogal ongedefinieerde lading dekt. Als wij in Hoegaarden antwoorden op een vraag dat het van alles kan zijn, dan luidt het antwoord: ‘Van alles is kiekens...’

Dat wat onze voorgangers gemaakt, gevormd, gepresteerd en gezegd hebben, behoort inderdaad tot ons collectief bezit. Wij zijn immers ontegensprekelijk hun nazaten en dus erfgenamen.

Maar dat allemaal bewaren, van het kleinste conservenblik tot de grootste gekweekte potplant van een overleden dorpsgenoot is niet mogelijk. En ook de waarde kan nogal verschillen, zowel van onze dagelijkse voorwerpen, als van de toevallige evenementen.

Toch blijkt al direct uit wat voorafgaat dat er een probleem is. Wie spreekt nog onvervalst Hoegaards dialect? En als het nog niet te laat is, hoe gaan we het bewaren?

Wie kent nog de ligging van de velden met hun opeenvolgende eigenaars?

Waar haalden de kinderen van toen hun kikkerdril?

Wat speelden wij op de speelplaats en welke waren onze bijnamen?

Wat werd er met de kermis gegeten en langs waar ging de processie?

Zo kunnen we eindeloos doorgaan.

De bekommernis van de heemkundige kring

Een heemkundige kring heeft het grote voordeel dat het begrip heemkunde even breed kan opgevat worden als het begrip erfgoed. De heemkunde en de heemkundige staan open voor alle facetten van het gewone dagelijkse leven en van het buitengewone uitzonderlijke leven van hun gemeente of streek.

De bekommernis is drievoudig:

1. Bewaren door te archiveren: lijsten maken en bijhouden en documenten bijeenbrengen (zo hebben wij het *Archief van de V Geslachten van Hoegaarden*)
2. Bewaren door middel van een museum met een collectie en een depot voor de aanwinsten (1965 tot 2001 hadden wij 't Nieuwhuysmuseum, nu het Kapittelhuis en een gemeentedeput)
3. Bewaren door te publiceren in een tijdschrift (*Alpaidis, Familieschoon, 't Moutstockje*)

Een voorbeeld van bewaren door te archiveren geven wij nu aan de hand van een vereniging uit de eerste helft van de 20ste eeuw: **Veertig jaar geleden gestopt, een brok levensechte dorpsgeschiedenis uit de periode 1900-1950: de Matigheidsbond en de toneelgroep Vreugd in Deugd**

In 1966 werd de matigheidsbond van Hoegaarden ontbonden. Een vereniging met letterlijk en figuurlijk meer dan één noot op haar zang hield op te bestaan.

De medestichter, voordrachtgever, voorzitter, klavierbespeler, uitgever, toneelaanpasser van de matigheidsbond van Hoegaarden (1900) en de in haar schoot opgerichte toneelafdeling Vreugd in Deugd (1902) was de geboren Hoegaardier Joseph Smeesters.

Wij bespreken een aantal van de stukken in ons archief

Menu/Spijskaart

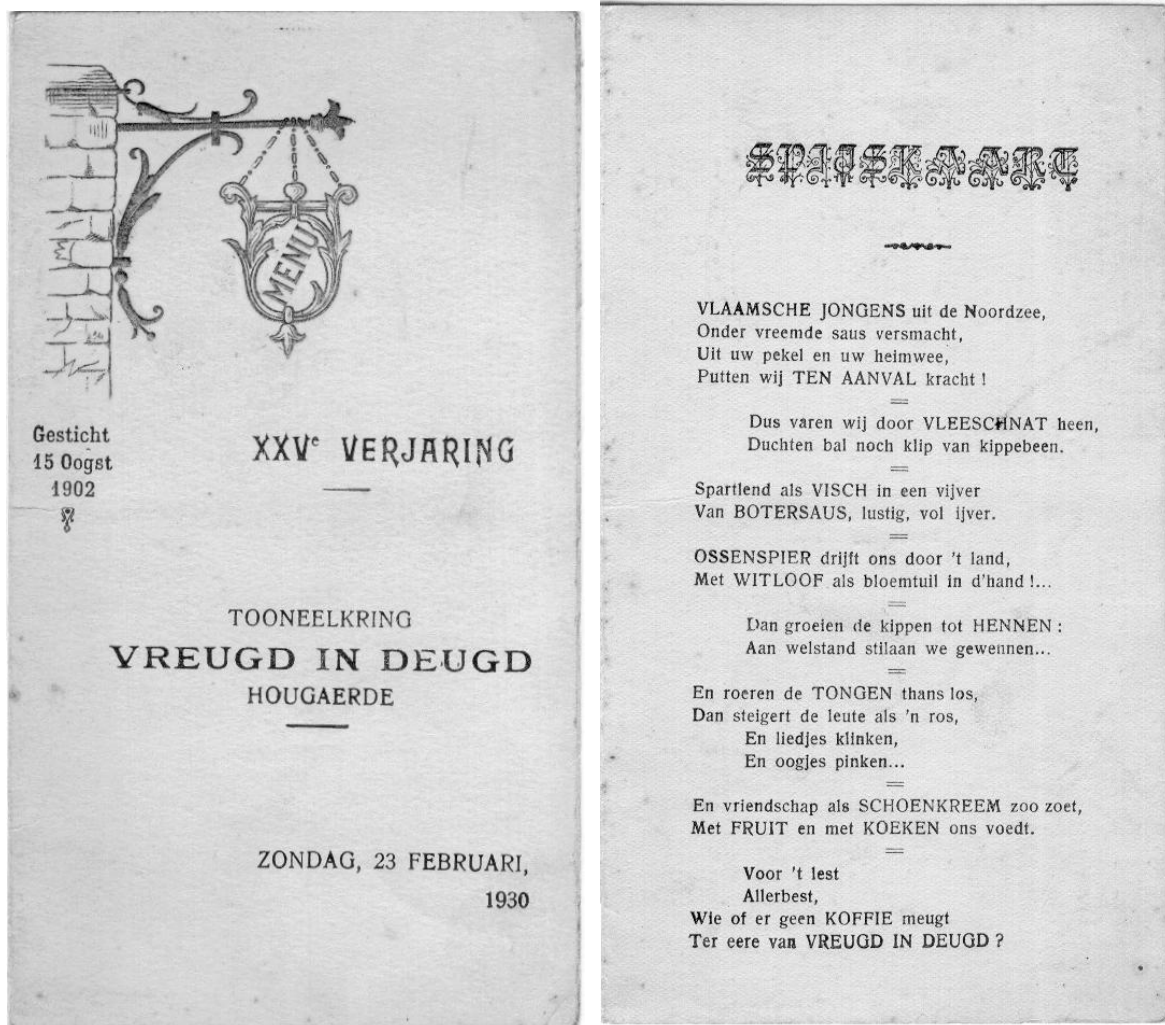
Heel wat families vierden belangrijke levensgebeurtenissen met een overvloedig feestmaal en niet weinigen lieten daarvoor een menu drukken (of schreven er een). Na verloop van tijd zijn deze spijskaarten de enige tastbare relikten van deze festijnen. Hier als voorbeeld het menu om het zilveren jubileum te vieren van de toneelbond Vreugd in Deugd.

De spijskaart leert ons wat er werd gegeten en doet ons nadenken over hoeveelheid en over wie dar wel de dichter van dienst was. De datum leert ons dan weer rekenen en de oorlogsjaren 14/18 incalculeren, toen zal er wel heel wat minder gegeten zijn en ook geen toneel gespeeld!

Wie heeft nog menu's? Van familiefeestjes (1850-1950) of van een vereniging? Geef ons een kopij om te vergelijken. Ons Hoegaards erfgoed blijft zo niet alleen bewaard, maar leert ons weer een facet meer van het (feest)leven

Dit menu werd gedrukt bij de Hoegaardse drukkerij Smeesters-Lefrère. Wie bezit nog menu's van dezelfde drukker?

En...wat is bedoeld met het zoete dessert *schoenkroom*?

Menu van hzct festmaal ter gelegenheid van 25 jaar toneelbond

Publicaties allerhande

Dokter Smeesters was voorzitter van de Matigheidsbond uit diepe overtuiging. Hij liet geen enkele gelegenheid voorbijgaan om de nefaste gevolgen van drankmisbruik aan de kaak te stellen. Zo publiceerde hij een aantal artikels, waarvan hier een voorbeeld. We publiceren in extenso, zodat de manier van denken duidelijk is voor iedereen. Vergeten wij niet dat drankmisbruik de ergste kwaal was in de 19de eeuw en de eerste decennia van de 20ste eeuw bestreden werd zoals volgt:

Alcool en ontvolking.

Als een alarmkreet, met een zucht van ontmoediging en een angstblik op de toekomst, stijgt er van uit de sociaalwerkende kringen aller standen, over onze al te kunstmatig en te fijn beschaafde West-Europeesche landen, de noodgalm op: de ontvolking staat ons voor de deur! De ontvolking bedreigt ons! De ontvolking zal ons nederhalen!

En waarachtig! De ontvolking, 't is de zelfmoord der maatschappij; 't is de bewuste verdeiging der heiligste maatschappelijke instellingen, het tenietgaan van handel en nijverheid, het uitdooven van kunst en wetenschap, het vrijwillig kortvleugelen van alle economische uiteenzetting, en voor ieder volk in 't bijzonder het verlies van zijn landaard en het toekomstig verval zijner onafhankelijkheid.

Theorieën, uit eigenliefde, uit zingenot en wulpschheid geboren, sluipen nu zachtjes, langs de achterbladzijde van geldverslaafde en plichtvergeten dagbladen, tot op de leestafel der tot nu toe rein bewaarde huisgezinnen; zij worden er al knipoogend bij koffiepraatjes en vriendschapsbezoeken, tot leering der jonggehuwden, uitgestrooid en opgehemeld, en door de ouderen van 't gezelschap, door de tanten en de schoonmoeders, tot onderricht van bruid en bruidegom, als eene onvermijdelijke noodwendigheid van onzen tijd verrechtvaardigd. Men spot met dezen die wel meer dan ééns de vroedvrouw bezigen; men stort pharizeërklachten over het lot der moeder die sport en theater aan de kinderopvoeding moet slachtofferen; men hekelt den man, die zijne vrouw geen meerderen eerbied schenkt (bewonder toch dat euphemisme!). En zoo gebeurt het toch dat in zekere kringen de meisjes naar het huwelijk smachten, niet als de bekroning van hun levensdoel, maar als een middel tot vrijer leven, tot ontucht soms en gedurige plichtsverzuimenis.

Droeve, schrikbarende begrippentoestand in de ziel van de volksmassa, wier werkelijkheid toch maar best door ons, geneesheeren, ingezien en gevoeld wordt, over wiens dreigende gevaarlijkheid wij ons uit onverschilligheid niet mogen begoochelen, dien we integendeel kloek en vastberaden aanvaarden moeten zooals hij zich metterdaad voordoet, met den vasten wil hem te verbeteren zoo 't mogelijk is en eene geestdriftige verhoping op de toekomst die toch immer uit het kwaad zelve de weeropbeuring en het heelmiddel weet te doen opschieten!

Hoelang zal die heropbeuring zich nog wachten laten? Hoelang moet de zedelijke verval van het volk nog voortduren, vóór dat de oogen van het volk weer opnieuw voor het klare licht van levenswijsheid en plichtgewijde beschaving vatbaar worden? 't Is een raadsel. Hoe talrijker de arbeiders zijn en hoe krachtiger het werken, des te spoediger zal de dam opgetimmerd staan.

Wij ondertusschen, leeren wij het volk weer smaak vinden in tucht en zelfbedwingen; leeren wij hoe vrijheid slechts in ondergeschiktheid aan der natuur onveranderlijke grondbeginselen gelegen is, hoe 't plichtbesef alleen ware vreugde, waar geluk en bijgevolg ware welstand schenken kan? De anti-alcoolische verzaking blijft een grootsch middel op die leerschool van eigentucht!

Trachten we inmiddels langs andere wegen de leemte aan te vullen welke tijdelijk uit de neo-malthusiaansche propaganda in den volksgroei zal gedolven worden. Besparen we zooveel menschenéénheden als wel

mogelijk: door de alcoholbestrijding! de alcohol bevordert immers rechtstreeks en onrechtstreeks de ontvolking.

De drankuitgaven bezwaren, zonder de minste vergoeding, de begroting van het huishouden en leiden aldus onvermijdelijk tot neo-malthusianisme.

Aardig is het om na te gaan hoe men het er metterdaad in het leven belegt. Men klaagt en men jammert over de duurte der tijden, men zou haast bloed vergieten en oproer stichten omdat de onwillekeurige natuurverschijnselen, eene buitengewone droogte namentlijk, de waarde der eetwaren stijgen doet . . . en niemand denkt er aan zijne eigene zinnelijkheid wat te betoomen en de som der onnoodige onkosten aan tabak en aan drank eens eventjes in te korten. De werkmans heeft zijn kroegskens, om er, na de fabrieksuren, bij tabaksmoor en drankwalm, het beste van zijn zuurgewonnen dagloon te verteren; de bediende heeft zijn bierhuis, van uit wiens diepe achtermuur het bezorgde oog der kroegsbazin hem lachend tot drinken lokt; rentenier en handelaar hebben hunne avonduurtsjes waarop zij, ten teeken van verzet, bij kaart- of schortspel, zware vrachten van de zwaarste bieren binnenzwelgen; ook de afgetobde rijkenskinderen hebben hunne „a paart clubjes” om er vertrouwelijk, in „select kringetjes” hunne sportdaden, zoo niet hunne onreine guitenstreken van den vorigen dag, met fijne stooklikeuren, met morgendwijnen of chanpanje te vieren. Al die buitenkansjes kosten geld nochtans; al die buitenkansjes wegen loodzwaar door op de rekening van het huishouden en moeten door schuldvorderingen of door een heimelijk tekortdoen op de eettafel ingespaard worden. Kome dan de neo-malthusiaansche propaganda, het besluit dier volgens de wereld levende ouders is haastig genomen: Vader mag van zijne gewone leefwijze niets verminderen; moeder mag voor haars gelijken in kleederpracht niet onderdoen; op de kinderen en op de geboorten zal men de uitgaven inwinnen!

Tweedens, het alcoholisme bevordert de ontvolking, omdat het drankmisbruik onvermijdelijk tot losbandigheid leidt en tot onreinheid van zeden. De strijders voor reiner leven kunnen daar best over getuigen: de Rein-Leven-Beweging moet noodzakelijk met anti-alcoholische propaganda gepaard gaan. Volgende verklaring door een opziener der Drankwet aan Dr. Ariëns afgelegd en in een vorig nummer van „Levenskracht” zelve afgekondigd, is feitelijk beslissend te dien opzichte: „Ik ben geheelonthouder geworden, zoo zei hij, nadat een officiële enquête naar de prostitutie in Nederland en België mij geleerd heeft, dat geen enkele jonge man den eersten stap in een bordeel zet, dan onder de beneveling van den sterken drank.”

In de grondsoep van den alcohol ligt er altijd wat ontucht te gisten. Alcohol is de wegwijzer naar prostitutie, en prostitutie is de apotheek, waar ondanks alle reglementeering, de geslachtsziekten uitverkocht worden; alcohol doet er dienst als knecht. Hij is het die van op het uithangbord, den weifelenden voorbijganger binnenlokt; hij is het die de feestgierige jongelui bedwelmt en dierlijk maakt en naar de straten jaagt waar het aas der onreinheid schuilt; hij is het die den reinbewaarden jongeling voor zijn eersten stap over den dorpel van het ontuchtshuis struikelen stoet; hij is het die er, achter de dicht gesloten vensterruiten, de schijnvreugd in de glazen schuimen doet; hij is het die den pacht bezegelt waarin de jongeling roekeloos zijne eer en zijne gezondheid ten pande stelt.

Bitter valt toch dikwijls de ontgoocheling: Schande, gewetenswroeging, eerloosheid, schennis van den gezworen huwelijkseid, misschien wel na enkele dagen of weken, de eerste voortekens der kwaal waarmede Venus hare trouwlooze aanbidders zegelt; nu is de ongelukkige genotszoeker voor langen tijd tusschen zijne medemenschen afgezonderd en de reine huwelijks-liefde blijft hem verstoken; of, zoo hij, jongeling, den moed niet heeft zich zelf het huwelijk te ontzeggen, of zoo zijn misstap in echtbreuk geschiedde en dat hij zich, uit schrik van bekentenis, niet durft of niet kan heelmeesteren, dan wordt hij vóór God en vóór de maatschappij een gewetenlooze misdadiger die met zijn onrein het reine bezoedelt, de vrucht van zijn liefdeleven vóór de geboorte met den dood reeds stempelt en dus de ontvolking bevordert, tot schade van kerk en van vaderland!

Wel is waar, de hierbij bedoelde syphilis is het gewone nagerecht niet van tijdelijke alcoholische nachtbaldadigheden. Syphilis is ook de eenige plichtige niet inzake van ontvolking. Wat al chronische ontstekingen der geslachtsorganen, zoo mannelijke als vrouwelijke, die toch eigenlijk hun ontstaan te danken hebben aan eene gewone blennorrhagia, miskend of niet bekend! Wat al vrouwen die lijden en kwijnen, die bij den heelmeester moeten, omdat zij hun vertrouwen schonken aan kerels die het niet waardig waren! Ten eindslotte, wat al redenen tot onvruchtbaarheid, uit bedronkene ontucht gesproten!

Ook buiten alle ontucht, bewerkt de alcohol het langzaam doch onverbiddelijk wegwijnen der maatschappij, omdat hij 's menschen scheppingskracht van de natuurlijke schoonheid misleidt tot wangedrocht, het ras ontaardt en dus aan de samenleving een hoop wezens schenkt, welke haar niet tot steun maar tot last moet dienen en bij dewelken de sexueele drift, na enkele generatiën, verslapt en uitgedoofd zal wezen. Dwerger, idioten, achteruitblijvers, epileptieken, zijn het niet meestendeels allen spruitelingen van dronkaards, dorre vruchten die van huwelijk of familieleven geen begrip hebben en met wier dood het geslacht des dronkaards heel uitsterft?

Alcoolisme baart armoede en ellende; het alcoholisme is dus medeplichtig aan het ontluiken van alle ziekten, welke uit stoffelijke armoede geboren of door ellende verergerd en onderhouden worden: toring, kinderdarmontsteking, gewone besmettelijke ziekten uit de kinderjaren (mazelen, roode koorts, krop en meer andere). Ook op die wijze bewerkt dan de alcohol de ontvolking.

De drankduivel is het die zoovele werkershuisgezinnen in benepen en bouwvallige zolderkamertjes bewaart; hij is het die onschuldige vrouwen en kinderen laat voortleven in donker-smalle, vochtige steegjes, zonder licht of lucht, te midden van vuilnishooopen en rottige, eeuwig-stilstaande modderplakken; hij is het die heldhaftige, diepbedroefde moeders zelve naar de fabriek ¹⁾ opzendt, wijl de mannen in onreinheid hun dagloon verbrassen; hij is het — o schande! — die de jonggehuwde moeders in de ongezone, mufte lucht der fabrieken ¹⁾ volle dagen zich doet afmatten, dan zelfs wanneer zij in zwangerschap verkeerden of, pas uit het kinderbed opgestaan, hunne

¹⁾ Hoeveel kwaad de alcohol ook uitricht, bij deze gevallen mag toch de ekonomise faktor, als diepere oorzaak, niet over 't hoofd gezien worden, n.l.: het kapitalisme. (RED.)

zuigelingen met hun vocht moesten voeden; hij is het, de drankduivel der vaders, die zoovele onzer volkswrouwen verplicht de edele, natuurlijke voedingswijze der kinderen door valsche melk, door pappen of nog groveren kost, biersoep en aardappelenkoek, te vervangen; hij is het dus die de darmontsteking der kinderen zoo geweldig doet voortleven, de kindersterfte zoo schrikbarend doet stijgen en, als een tweede Herodes, zoo onmenschelijk aan 't maaien gaat in de rangen van hen, die morgen de maatschappij moeten uitmaken.

* * *

Het alcoolisme oefent misschien ook wel eenen rechtstreekschen invloed uit op het cijfer der bevolking. Zoo blijkt het toch, meen ik, uit zekere opgedane statistieken. Zoo bevond Dr. Sullivan dat er op 125 kinderen uit drankzuchtige moeders gesproten, méér dan de helft vóór hunne geboorte gestorven waren; integendeel, op 135 kinderen van matige moeders, telde hij er slechts 12 doodgeborene. Ook Dr. Debove, der Hooge School van Parijs, verklaarde dat de alcool het ras langs zijne twee uiteinden verslijt, wjl het de sterften vermeerdert en de geboorten vermindert, of steeds een hoop ontaarden voortbrengt.

Het ware te wenschen dat bevoegde mannen zich met dit vraagstuk bezig hielden. De oplossing valt moeilijk. Want in menig matig huisgezin telt de tafel weinig dischgenooten; er zijn andere redenen, neo-malthusianisme, zwakheid en voorbeschikking tot tering b.v., die de kostgangers verwijderd houden bij dronkaards.

* * *

Of nu ook rechtstreeks door het alcoolmisbruik het cijfer der bevolking schadelijk beïnvloed werd, mocht men ja wel vermoeden; wetenschappelijk bewijs ervan was echter tot nu toe niet gegeven. Geen wonder! want het vraagstuk was ingewikkeld en de oplossing moeilijk. Ongetwijfeld vindt men huisgezinnen van alcoholmisbruikers waar het getal der geboortens en der kinderen hoegenaamd niet onder het wenschelijke daalt: 't is dat er bij dezen nog een teveel bestaat van natuurlijke levenskracht of een teweinig aan verfiijnde, noodlottige beschaving, om wille van hetwelk zij, ondanks hunne drankgewoonte, nog jeugdig en nog krachtig blijven. Bij anderen integendeel, matigen of zelfs geheelonthouders, treft men ongelukkiglijk maar weinige dischgenooten aan: 't zijn huisgezinnen waar het plichtsbefesf diep gezonken of heel verloren is, of waar de natuurlijke lichaamszwakheid van eene of van beiden der ouders een hinderpaal tot physiologische geslachtsfunctie is geworden. Deze laatste zijn meestal kinderen of kleinkinderen van dronkaards!

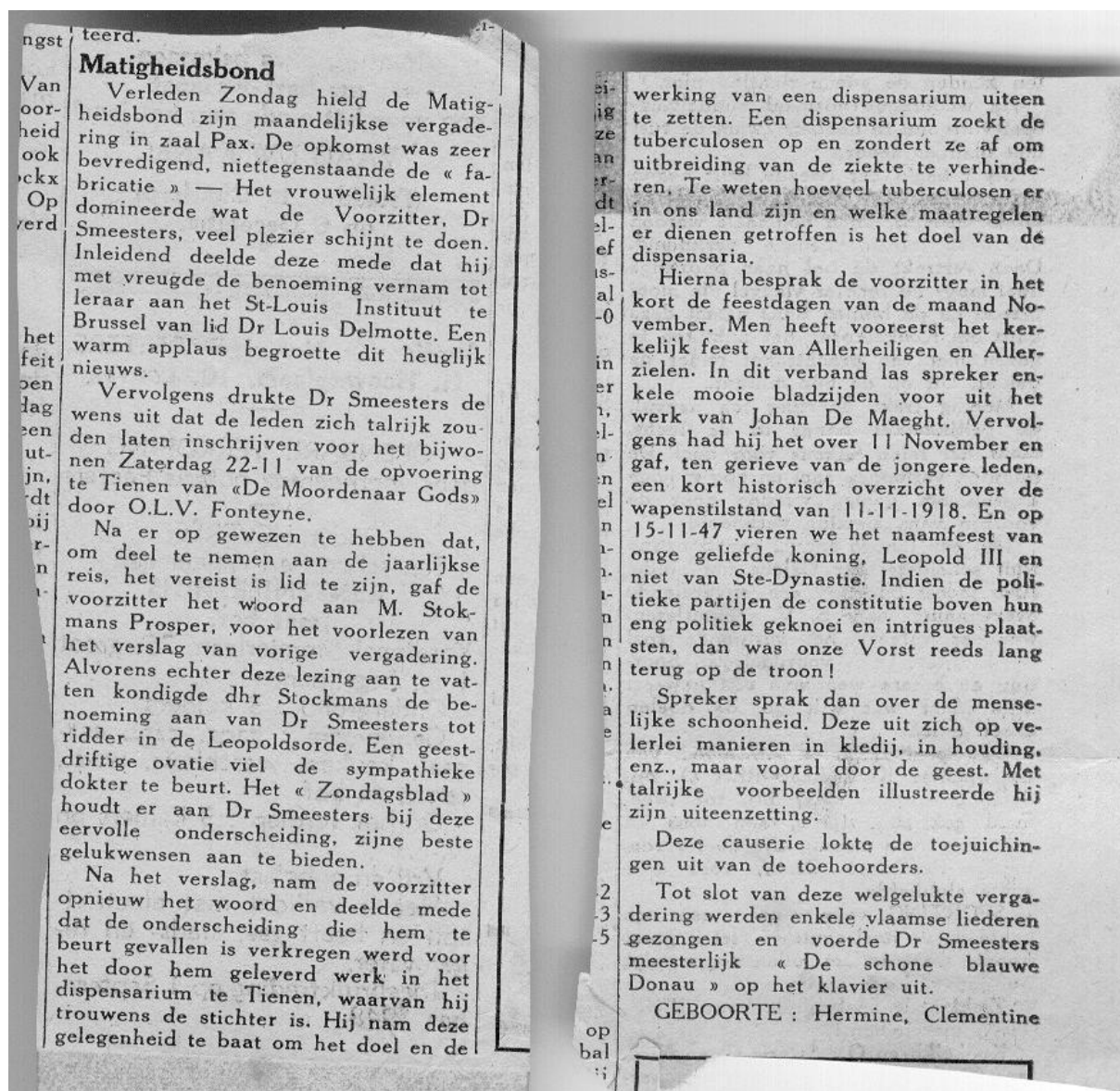
Zoo komt het dat statistieken lastig kunnen aaneengestooten worden. Het experimenteel bewijs van het nadeel des alcoolisme op de generatie werd echter geleverd: het laatst internationaal congres van Scheveningen heeft zich met deze eervolle taak bezig gehouden. Het staat breedvoerig uitgelegd en met photogravuren opgeluisterd, in de verslagen dier heuglijke zittingen.

Dus wordt de uitspraak bekrachtigd door Prof. Debove, van Parijs, gedaan: „De alcool verslijt het ras langs zijne twee uiteinden: het vermeerdert de sterfte en vermindert het getal der geboortens!”

(België.)

Dr. SMEESTERS.

Krantenknipsels

de Gazet van Thienen (Oktober 1947)

Met de 'fabrikatie' wordt de jaarlijkse periode van de suikerbietencampagne bedoeld, die begon elk jaar in de herfst. De bieten werden gerooid en de twee suikerfabrieken opgestart.

Lees de tekst en men komt heel wat te weten over een aantal Hoegaardiërs.

Wie herinnert zich nog het plaatje met de tekst 'Verboden te spuwen/Défence de cracher' dat in elke openbare plaats hing? Vrees voor de tering (TBC) weet je wel! Daarvoor diende het Tiense dispensarium.

Dokter Smeesters sprak onrechtstreeks over de koningskwesitie, die ons land grondig verdeelde tot 1950(referendum) en hij gaf uitleg over de kerkelijke feesten.

De kledij? Wat kan daar in 1947 mee bedoeld zijn, of gaat hij in tegen oppervlakkigheid, blijkbaar toen ook al een onderwerp!

Ook hier wordt veel over de tijdsgeest opgestoken (maar de knipsels moeten bewaard blijven)

Feestprogramma/Programma toneelopvoering

In onderstaand voorbeeld twee vliegen in één klap.

Huldiging medestichter met toneelopvoering

Wie er gevierd werd, waar, waarom en door wie komt men zo te weten

Wie er als feestspreker optreedt is nu ook bekend.

Het programma, de plaats en het uur zijn misschien voor sommigen ook al niet meer bekend, of doen de wenkbrouwen fronsen.

De acteurs-Hoegaardiërs verdelen de rollen en vormen zo een interessante aanvulling om stambomen te stofferen

Het halfjaarlijkse mededelingenblad van de toneelbond Vreugd in Deugd

Waar zijn de nummers die de leden (en ze waren talrijk) thuisbezorgd kregen? Ook deze blaadjes leren veel over wat er reilt en zeilt in een gemeenschap

Dat er te Hoegaarden goede toneelacteurs waren kan gelezen op p. 12, waar de voorstelling van het stuk 'Tineke' kan bogen op de medewerking van de actrices, de dames Vanderwaeren en Godefridi. Trouwens, dat de toneelmaatschappij haar opvoeringen hield in de zaal Palace (verdwenen, lag in de Doelstraat) had te maken met het gemengde toneel. In de feestzaal van de Broederschool op de Tiensestraat (Parochiecentrum nu), stuitte het opvoeren van gemengde toneelstukken, waar de vrouwenrollen effectief ook door vrouwen werden vertolkt, op tegenstand vanwege de kerkelijke overheid.

Er waren niet alleen bekendegedreven en bedreven actrices in Vreugd in Deugd, maar ook technici-kunstenaars, die ingenieuze decors wisten uit te bouwen, waar tot in de hogere regionen van het Vlaams Toneelverbond werd gesproken. Lees hieronder het artikeltje over

het 'Modernistisch Decor!' door Ph Dotremont gerealiseerd voor het blijspel 'De Klucht van de Gestrafte met den Koorde'.

Modernistisch Decor !

Zij die de vertoningen van het Landjuweel hebben bijgevolgd, weten wat dat beteekent !

Zij weten dat het hedendaagsch toneel niet meer vast hangt aan de stijve, op voorhand afgeborstelde, onbeweegbare, bos- of markt- decorschilderingen. De fantasie der jongste toneelgewrochten kan met die gecristalliseerde, al te skrupuleus gedetailleerde wandbehangsels, geen huishouden maken !

Daarom heeft Vreugd in Deugd 'n stuk gekozen waar ook fantasie regeert !

Daarom heeft ons lid, M. Ph. Dotremont, 'n ontwerp van toneelschikking uitgebeeld en afgewerkt dat aan de fantasie van een mirakelstuk past.

Vreugd in Deugd is er fier op dat zij, al is ze de oudste maatschappij van 't dorp, weer de eerste is om aan ons kunstminnend publiek, dat ook hogere wegen wil betreden, 'n gans modernistisch stuk, met modernistische dekors, op te dienen.

Het volk zal er ons dankbaar voor zijn.

Met medewerking van

Mevrouw Richard (in de rol van Carmen)

opvoering van

GHÉON'S BEROEMD MIRAKELSTUK

DE KLUCHT VAN DE GESTRAFTE MET DEN KOORDE

(La farce du pendu dépendu)

In moderne ensceneering en met kleurlicht !

Durven

Wij lezen in het weekblad van « Het Nationaal Tooneelverbond ».

« Uit Hongaerde »

«De Tooneelkring Vreugd in Deugd gaat op Zondag 30 Januari een proef nemen van moderne ensceneering op den buiten. Het is een bewijs van durven. Te dien behoeve werden de stukken gekozen : De Klucht van de Gestrafte met den Koorde, van Ghéon, en Tineke, éénakter van W. Putman.»

Ja, wij durven :

Omdat onze leuze luidt :

Willen is Kunnen ! En omdat wij al meer dan eens bewezen hebben dat wij konden wat wij wilden !

Omdat het doel van een toneelbond moet

zijn : te wezen er. te worden 'n lichtbakken die opleidt naar hogere kunstopvatting en den warmtegloed mededeelt van een echt letterkundig toneelgewrocht ?

Men zegt :

Het volk zal u niet volgen !

...Wie twijfelt er aan den kunstzin van ons Hongaardsch toneelpubliek ?

Men zegt :

Er is op 'n buitengemeente in de zaal binst de opvoeringen geen stilte genoeg om tot de stemming te geraken die nodig is om 't volle genot van zo'n stuk te smaken ! Allez donc !... Dat's onzin ! Wij kennen ons publiek genoeg en waarden het voor wat het is !

Baanbrekers zijn we ! En we zijn er trots om !... Werk van 'n toneelwacht doen

we !... En wij zijn er gelukkig om !... Wij zaaien en het graan zal ontkiemen ! ...en de botten zullen schieten!.. en in den zomer die naakt, zal de oogst eens rijpe staan !

25 jaar

25 jaar geleden !...

In Augustus 1927 is onze Toneelbond 25 jaar oud ! 't Is al 'n fameuze rek !

Tèrèrè boem la la !

... 'n Brabaçonne, asjeblief !

't Was 'n prettige geboortedag. En gewijd van 't eerste oogenblik ! Denk 'ns na : in de feestzaal van 'n Broedersschool.

Het kind werd op de doopvont gehouden door twee Broeders, waarvan de herinnering ons nog altijd duurzaam is : Br. Philibertus, onzen eersten tooneelleider, Br. Nonnatus, onzen wakkere en onvermoeibare schrijver.

Het groeide op, en het fleurde ! Niet zonder stootjes en tegenkantingen !...

Bij de eerste opvoering al schoot de wieg door en vele jufvrouwen hebben van schrik toen al hun akt van berouw gestotterd.

Alle jaren, of zoo omtrent, wierd het kindje bloed gelaten. 't Waren spelers die.. zich niet... matig genoeg toonden, die heel vriendelijk van kant wierden gezet.

Alle kinderziekten heeft onze jongen doorgemaakt. Mazelen, kinkhoest en nog meer. En de koorts ging soms tot over 40°.

Twee, drie keer wierd ie geopereerd.

Maar 't was 'n flinke jongen ! En hij haalde het elken keer te boven ! En de menonkels waren iedermaal daar, om te waken, om hem te verzorgen, om hem traan-olie en suikerstroop te geven. 'n Lepeltje per uur. Soms wel 'n hele flesch met 'n keer !

En lijk alle kinderen, hield het vooreerst veel van klatergoud, van blinkende degene, van kleurige kostumen. En het voerde stukken op met veel prinsen en graven, met

LACHEN !

LACHEN !

LACHEN !

WILLEM PUTMAN'S ZONNIGSTE ÉÉNAKTER

T I N E K E !

Fijn-schertsend, geestig ! Iets voor fijnproevers !

Tineke is als 'n lenteochtend, die de graspijl-tjes wiggelen doet van pret... en de dauwdruppels glinsteren als liefdevonkjes !..

Met medewerking van

Mej. B. Vanderwaeren en Mej. L. Godefridi

kinderroof en struikroovers, en de winkels van linnen deden goede affaire's om wille van het groot getal dozijnen zakneusdoeken die bij iedere opvoering gebruikt wierden !

Die tijd is voorbij. Goddank !...

Het was 'n brave jongen ; hij deelde brooden uit aan Vincentius, aan de armen, hij ondersteunde den Matigheidsbond en op 't laatst van 18, schonk hij zuiver weg 1000 fr. aan het Komiteit voor de teringlijders !

Nà den oorlog, was onze jongen op z'n zestien jaar geraakt. En hij begon naar meisjes te kijken. Natuurlik. Eerst wat schuchter nog, 'n beetje timide lijk alle opgesloten jongens zijn. En hij speelde Oud-Heidelberg en des meer.

Bij het vertrek der Broeders wierd hij op 'n andere zaal uitbesteed. Thans was ie volop jongeling geworden ; hij pakte het aan met beroepsactrices en 't was de gulden

Vreugd in Deugd 25 jaar in 1927, maar het feest werd gevierd in 1930! (zie p.4)

tijd van Peggy m'n Schat, Kleine Menschen, Lakske, van Menschwording en van Beurskoorts.

Beurskoorts wordt niet zoo rap vergeten! Nu wordt onze jongen 25 jaar. Voluit! En 't wordt 'n man! 'n Hele, flinke man! Die wil dat het toneel 'n school worde! Die de kunst bemint voor haar zelve! Die ze niet misbruikt als 'n bijzaak om aan geld te geraken of om 'n politiek te dienen! 'n Man die niet afschrikt voor de nieuwste nieuwigheden en de « up to date » richtingen!

'n Man die zijn vrij-zijn boven al liefheeft! Die van geen knechtschap wil en dus ook niet van eereleden!

'n Man die recht vóór zich opstapt, zonder ommekijken, en weet dat hij daarom door het publiek gewaardeerd wordt en... bemind!

'n Mirakelstuk?

Ook de toneelkunst evolueert! Lijk ten anderen alles evolueert in de wereld: De rokjes, de hoeden, en zelfs het hart der meisjes!

Over 'n vijf-en-twintig jaar beleefden wij de romantische periode! Periode van bombast, van het gekletter op leege vaten, van sentimenteele scène's tussen schreiende moeders, ouwe vaders en afgedwaalde, slechtgedraaide zonen! Kijk maar eens de lijst af van zoveel stukken die wij vroeger, vóór den oorlog, hebben opgevoerd! Toen waren die nog van hun tijd; thans zouden wij ze niet meer aanwillen.

Fortüber! De wereld is met 'n schroef gekeerd!...

Dan kwam de tweede periode: de realistische periode. Ingeluid door Nestor de Tière, den schrijver van Roze Kate. Wij deden er aan mede en doen het nog: Fabricius (Pietje de Landlooper), G. Martens (Lakske) zijn er flinke vertegenwoordigers van. Het realisme heeft 'n grote voordeel gehad; het heeft de toneelspelers leren natuurlijk spelen. Klappen en niet preëken! Maar het realisme is toch maar 'n «foto» van het leven, 'n brok leven met z'n opvlammingen tén goede, ja, maar ook met de beschrijving van al z'n ellende, en die ellende kan groot zijn. Stel je voor de echtscheidingen!

Thans wordt op het toneel 'n nieuwe klok geluid. Fantasie wordt als 'n heerlijke jonkvrouw vóór het voetlicht opgeleid. Men wil schoonheid en waarheid leeren! En allegorische figuren verschijnen op de planken: de Duivel, de Liefde, de Dood!

Het mirakelstuk is als de overgang naar die periode van fantasie. Hier zweeft het hele stuk door de geheimenis van een wonder; dat wonderlike hangt aan de takken der boomen, het dringt door de vensters en deuren, en kleeft als stof aan de kleeren van den speler!...

Pas op, asjeblief!

Wij beginnen stipt te 7 uur. De kaarten zijn genummerd. Men kan ze voorbehouden, zonder bijslag, mits op voorhand te koopen. Niemand is dus verplicht langen tijd op voorhand te komen stampvoeten.

Maar men regele 'ns goed zijn uurwerk opdat men niet te laat aankome! Telaar-komers zijn storend voor hun eigen en voor anderen.

Toe maar!

— Waar naartoe, kameraad!

— Naar de Palace, eh! 't Schijnt dat de nieuwe dekors alléén het bezoek waard zijn.

... 't Schijnt nog dat het stuk alléén een bezoek waard is.

... En het kleurlicht, ook al!

— Merci! Merci! Dat zou me dus al drie bezoeken, z'o wat vijftien frank waard zijn.

— Neen, man, dat kost allemaal maar één kaart. En onze Bond is nog wel de goedkoopste van alle bonden!

Willem Putman

De zoon van wijlen den zeer vruchtbaren schrijver van toneelstukjes van alle genre: Palmer Putman, 27 jaar oud. Onlangs inspecteur benoemd der openbare bibliotheken in West- en Oostvlaanderen. Een der meest vooraanstaande toneelschrijvers van onzen tijd. Altijd zeer smaakvol. Schrijver van «Mama's Kind», «Looping the loop», «Marietje Hemelzoet», «De Doode Rat», «Het Stille Huis». Hij praat zooals hij schrijft: met een zekere gedistingueerde beslistheid. Maakt, zoo hij zegt, altijd zeer zorgvuldig vooraf een plan, dat hij daarna even zorgvuldig... nooit volgt.

Henri Ghéon

Henri Léon Vangeon (dat is de echte naam van den schrijver) werd geboren te Bray-sur-Seine op 15 Maart 1875 uit de gegoede burgerij. Zijn grootvader, die nijveraar was, deed ook aan plaatselijke toneelactie. Het eerste theaterstuk dat hij te zien kreeg maakte op hem zoo'n indruk dat hij het thuis met zijn zusje heropvoerde. Dichter en prozaschrijver van af 1897. Geneesheer sinds 1901: Vestigt zich in zijn geboortedorp en leeft hij met zijn moeder die hij uitzinnig liefhad. Doet thans uitsluitend aan artistenleven. Deed binst den wereldoorlog dienst in den geneeskundigen dienst van het fransche leger. Bekeerd te Nieuwpoort op Kerstdag 1915. Stichter van 'n nieuwe toneelbeweging. Schrijver van «De Bedelaar onder de trap», «De doode te paard», «De Duivelsbrug». Zijn «Klucht van de Gestrafte» werd geroemd als 't beste toneelstuk van 1921. In 1924, zoowat vijftig vertooningen door 't Vlaams Volkstoneel, onder Dr De Gruyter.

Hougaerde, Smeesters-Lefrère

Speciale uitgaven

De v iering van een trouw lid is ook gelegenheid om een speciaal nummer uit te geven.

Ons Blad

EEN SPECIAAL-HALFBLAD UITGAVE — UITNOODIGING MATIGHEIDSBOND

Dan mocht de Beiaard spelen
Van al ons torentransen
Dan mocht de grijsheid kweelen
Dan mocht de jonkheid dansen !

DE GILDE VIERT

Zondag, 24 Oktober,

TE 6 UUR

Beste Makker,
vieren wij in eenvoud, doch met trots en geestdrift,
ons oudste en trouwste medelid,
ons aller vriend,

APOLLINAIRE TOLETTI

35 jaar lang, en zonder onderbreking,
lid te zijn geweest van een Bond die 35 jaar duurt !
van een Bond die niet alleen 35 jaar
bestaat op papier, met, in eene herberg, op 'n wand, een met zeven groote
krullen en in «petite ronde» geschreven reglement, maar van een Bond die
levend is gebleven, springlevend, groeiend en gloeiend,
lid te zijn en regelmatig, spijs de jarentocht, alle vergaderingen
bijwoonend en, of het wintert of het blakert, steeds present als de Bond op
straat komt, rond zijn vlag, — kleur van hartebloed op 't groene veld der
immer kleurige weilanden.

dat is een feit en eene daad
die niet ongemerkt mag voorbijgaan
en niet onbewonderd mag opgeteekend blijven.

Daarom,
allen zooveel thans als wij zijn.
persoonlijk en met ons familieleden,
zullen wij het tot onzen plicht rekenen in de zaal present te zijn om den
feesteling op ons handgeklap te ontvangen.

DE GILDE VIERT !

Speciale uitgave van ' Ons Blad ' (oktober 1937)

Grote gebeurtenis in het verschiet: Onze St-Gorgoniuskerk wordt 250 jaar in 2009

(Maurice Dodion)

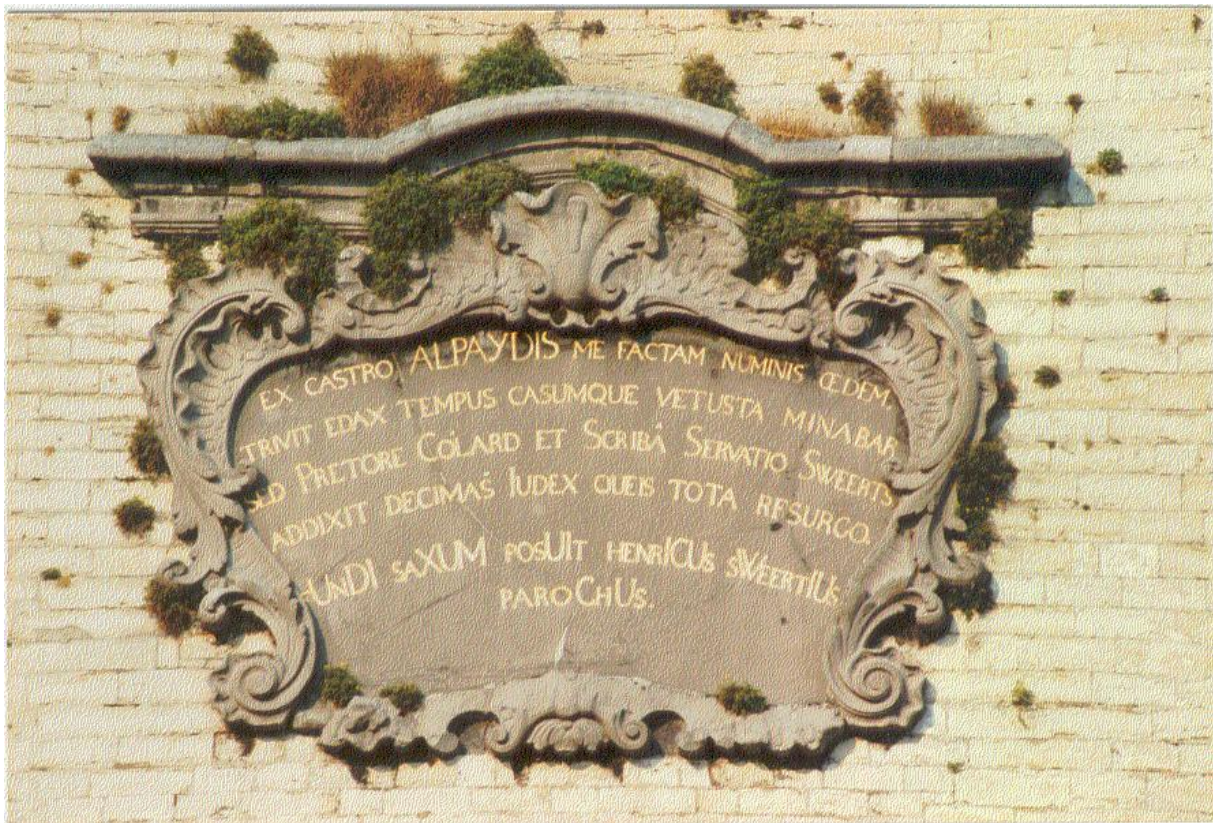
1754-1759: Bouw van de nieuwe kerk van Hoegaarden

Op 9 september 1759 werd plechtig de nieuwe St-Gorgoniuskerk ingewijd, het levenswerk van pastoor-deken Henricus Sweerts.

De cartouche in de toren bevestigt wat er is geschied tot meerdere eer en glorie van de pastoor-deken en van het gemeentebestuur. Heel dat gemeentebestuur, toen *'Regentie'* genoemd van de *'Vrijheid Hoegaarden'*, vormde samen met de pastoor-deken H. Sweerts een eenheid van kerk en staat, zoals overal nog in de 18de eeuw. Merkwaardig is hier dat met deze eenheid bedoeld wordt dat de nieuwe kerk het werk is van de dorpsgemeenschap van Hoegaarden en niet de prestatie van het kapittel van kannunikken, dat Hoegaarden rijk was!

Dat de Hoegaardiërs geld hadden in de 18de eeuw, afkomstig van de bloeiende bierindustrie, zou de grote omgeving geweten hebben. De kerk moest groot zijn en dat is ze en ze moest van heinde en ver zichtbaar zijn, en daar is men ook in geslaagd.

De Sweertsen, die de politiek, het gerecht, de kerk en de biernijverheid in handen hadden, samen met hun uitgebreide familie toonden eens te meer hun macht, na de mislukte opstand vande jaren 1740 (het kasseien van een weg werd aanleiding om het Sweertsgezag aan te vallen)

De cartouche in de niet-gekuiste gevel laat niets aan de intentie over: op de fundamenteën van het goed van Alpaidis plaatste Henricus Sweerts deze gevelsteen onder meier Colard en het griffierschap van Servaes Sweerts

De middeleeuwse kerk

Van de middeleeuwse kerk in romaanse Maasstijl opgetrokken, is niets overgebleven. Alleen de klokkentoren geleeft op de huidige, maar was minder hoog en rechthoekig

Deze kerk was al eeuwen aan het vervallen omdat de dorpsgemeenschap en het kapittel van kanunniken altijd maar bleven twisten over wat noodzakelijke herstellingen waren en over wie moest opdraaien voor de twisten.

Een enig voorbeeld van rococokerk

De kerk is een fraai voorbeeld van **rococo of Lodewijk XV stijl**, die in de 18de eeuw de verdere evolutie van de barok accentueerde. De barok kende in de kerkenbouw twee grote richtingen: de majestueuze klassicerende barok met zijn zin voor proporties en evenwichten, en de triomfantelijke somptueuze barok (zoals in Zuid-Duitsland) bevoorbeeld. Beide richtingen zagen het groot en groots, de kerk die moest triomferen op het protestantisme. Naar de tweede helft van de 18de eeuw komt de rococo op, die de barok nog meer verfijnd is en veel toegepast wordt in burgerlijke gebouwen (Dresden). Het voornaamste kenmerk is dat ook het interieur van de bouwwerken een essentieel onderdeel gaat vormen van de constructies. De binnenhuisdecoratie gaat vanaf de rococo deel uitmaken en één geheel vormen met de architectuur. Zo zien we te Hoegaarden dat de zuiverheid van de proporties en de zuivere lijn neigt naar de idealen van de klassicerende barok (met de symmetrie en evenwichtregels van de renaissance) en ook de eenvormigheid bewaart in het lijstwerk en de meubilering. Preekstoel, doksaal, orgelkast, biechtstoelen, portalen, de communiebank en de lambrizing (alleen nog bewaard aan de twee zijaltaren), heel de binnenbekleding is in dezelfde stijl en speciaal gemaakt en aangepast aan de nieuwe kerk.

Het koorgestoelte steekt hiertegen af, maar is dan ook van andere origine en niet eigen aan de kerk, maar naderhand verworven.

Een grondige studie van de kerk is des te interessanter omdat de gerestaureerde kapel van Mariadal, opgetrokken vanaf 1767, in Lodewijk XVI stijl, ook een voorbeeld is van rococo met eenheid dus van architectuur en binnenafwerking

Waarom nu al de aandacht op 2009?

Wij vestigen nu al de aandacht op het jubileum van de kerk naar het voorbeeld van de gewezen toneelmaatschappij vreugd in Deugd. Ook zij dachten er in 1927 aan dat een paar jaar later, in 1931, het jubileum zou kunnen doorgaan van 300-jaar Apostelgenootschap.

Op eenzelfde manier doen we nu evenzo. De Matigheidsbond en de Vreugd in Deugders hebben een zeer grote culturele rol gespeeld te Hoegaarden in de eerste helft van de 20ste eeuw. De heemkundige kring probeert vanaf 1965 ook een culturele voortrekker te zijn te Hoegaarden.

De opvoering van het Passiespel van Pol de Mont, met een knipoog naar het Apostelgenootschap, dat ook de Paasweek herdenkt, leverde de toneelgroep een krachtprestatie en een hoog cultureel spektakel, ingebed in de Hoegaardse traditie. Lees maar de tekst hieronder

Wij publiceren dit met een knipoog naar notaris Adriaens, uit respect voor zijn inzet ten voordele van de restauratie van de Sint-Rochuskapel en ...verwant aan Pol de Mont. Zo kan hij zich nog meer verbonden voelen met de Hoegaardiërs van geboorte.

LET WEL: Begin te 5 1/2 uur

Z A A L P A L A C E

Doelstraat, bij K. Rome

EEN KRACHTTOER
OPVOERING VAN:

HET GEDING VAN O. HEER

het passiespel van Paul De Mont

50 UITVOERDERS

Gansch nieuwe DEKORS, speciaal geteekend voor onze opvoering
Prachtige LICHT-EFFECTEN

toewijding aan die Edele Tooneelkunst, waarvan de oningewijden noch den last... noch de wellust smaken. Nog staan allen ten dienste der Kunst en treden op de planken bij de opvoering van « Het Geding van O. Heer » waarmede « Vreugd in Deugd » zijn zilveren bruidsfeest van mystieke huwelijk met de Kunst bekrönt.

Leve Vreugd in Deugd! En leve Hougaerde!

MERCATOR

De maatschappij van de Vlamingen
voor de Vlamingen

Bij een Jubelfeest

Heden mogen wij, tooneelmannen, ons verheugen. Een tooneelmaatschappij viert haar 25jarig bestaanfeest. Dat feit is waardig onze aandacht te vestigen.

'n Kwart eeuws bestaan is voorwaar 'n langen leeftijd in ons dorp waar alles nog al rap slijt.

« Vreugd in Deugd » heeft dat gekund door 't streven naar de hooghouding zijner kenspreuk « Willen is Kunnen », door den

nauwen broederband van kristenliefde en oprechtheid, die de leden tot elkander snoert.

Veel hebben wij « Vreugd in Deugd » te danken, en de maatschappij en hun leider. Zij zijn de baanbrekers geweest op den weg naar het nieuwe. Zij éerst braken af met den ouden slenter van insceneering en wisten het volk op te leiden in het aanschouwen van modern decor en nog meer modern lichtspelingen. Zij verlieten éerst het oude drakenrepertorium (waarin ze nochtans reuzensuccessen hadden geboekt) om de kunststukken onzer hedendaagsche schrijvers aan het volk te leeren kennen. Zij hebben het aangedurfd in drama, tooneel-, blij- en kluchtspel. Zij wisten eenvoudige ongeletterde volksjongens te doen groeien tot prachtdilettanten.

Dat moeten wij, tooneelmannen, gedenken en ook wel het volk, want « Vreugd in Deugd » heeft het veel geleerd. En al zijn de Hougaerdsche menschen nu op tooneelgebied nog moeilijk te bevredigen, toch moet een merkwaardige poging worden gesteund.

Wij wenschen « Vreugd in Deugd », heil, veel heil in zijn poging.

A. ADAMS

Paul De Mont

Een heerlijke schrijver onder de heerlijken die onze moderne kunstbeweging heden ten dage in Vlaanderen telt. Heeft den oorlog doorgemaakt. Dit reële drama kostte hem z'n beide beenen.

Zijn eerste werk « *De Spelbreker* ». Zijn tweede werk « *Nuances* » : 'n spel van de oorlog. Sarkasties. Bistoer-woorden. » Dan « 'n opluchting : *Reinaert de Vos* »

Dan « 't *Geding van Onze-Heer* » 'n passie-drama, te Antwerpen bekroond. « 't *Geding* » is 'n opluchting in 'n genre dat in onze gouwen triestig karikaturaal was. Kunnen we dan eindelijk 's vergeten de dikke tradisie die in Vlaanderen de Passie heeft gespeeld, gehorlepijpt en gezeurd, in maillot en met « levende beelden », rozig geschminkt, krullerig gepruik... De dekadensie-pop onzer retorikaal-aangelegde vaders.

« In 't *Geding van Onze-Heer* zijn kwaliteiten van kalme beheersing, technische waardigheid, grote eerbied voor de Gods-idee, reël begrip der verhoudingen tussen al de dramatis personae 't Is 'n novum, omdat 't buiten de eigenlijke Bijbelse atmosfeer gaat en alleen de specifiek-historiese aanknopingspunten vasthoudt terwille van de logiese drama-gang. Om en door die vrijere konsepsie krijgt dit spel 'n karakter dat zich niet meer beperken laat tussen bepaalde grenzen van land en volk. Zoals 't drama Christi 't geweldigste wereld drama is geweest, is ook dit spel te situëren in alle werelddelen waar Sanhedrin, Kajafas, Pilatus, Herodes en al hun kornuiten — desnoods met 'n andere naam of titel — bewind en macht contra Kristus en Hoogste Liefde in handen hebben. Vinnig en vernuftig wordt er gekletsd door doorluchtigheidjes in advokatentoga of viervorstpeplum. Driftig gebeten over-en-weer naar Kristus en z'n Leer en z'n vredige gang en — vooral — naar z'n onweerstaanbare invloed. Geil en grof gespekuleerd op de dwaasheid van 't populo, omgekocht, gemistificeerd, opgehitst tegen de Nazarener. Dat duurt zo, duurt zo gans de lamentabele lijdensweg lang, zonder dat ooit de spanning erg verzwakt. Verder naar 't door 't plebs gewenste doel : Golgota.

« Daar : de ontknoping met de reusachtige ontplooiing van God's almacht en grootheid, en de vergruizing van alle menselijke hoogmoed. » (naar A. Vande Velde)

Waarom ?

Waarom wij op Palmzondag spelen ?

Vooreerst omdat het geen gewoon toneelfeest geldt, maar weleer eene verheerlijking der liturgie van den dag. Net als in de middeleeuwen, de « *Gesellen van den spele* » Op Palmzondag wordt een passiespel een natuurlijke voorlichting van de Passie die

Onthoudt de naam die luidt als 'n klok

MER CA-TOR

van Witten Donderdag tot op Paaschdag liturgisch, dat is zoowat tooneelkundig, in de kerk wordt verbeeld.

Wij hebben in Hougaerde eene groote reden te meer om precies op Palmzondag, dit passiespel op te voeren. Bezitten wij toch niet die eenige folkloristische overlevering, eene publieke gekostumeerde Processie der Apostelen ?

Het zal weldra 300 jaar geleden zijn dat er alhier « in den naem ons Heeren. Amen » « int jaer ons Heeren als men schreeff dyssent ses hondert een en dertich, den twaelfsten Martii, binnen deser Vrijheid van Hougaerden » een « broederschap ter memorie van die twelf Apostolen Christi » werd « ingestelt » die het Passiedrama buiten en in de kerk moesten aanschouwelijk maken. Eene echte tooneelopvoering, dus ! In het tweede punt van hun reglement, was toch « geordineert, als men die Passie begint te singhen, dat dy Apostelen alsdan uter kerken gaen ende, die passie gesonghen zijnde, sullen sij wederom in come, mits gaende ieder op zijne ghestelde plaetsche, ende sy sijn dan gehouden bervoets te gaen, ten waer datter iemandt deur ouderdom oft weekheydt der voeten verexcuseert waere ; »

« Ten 3^{den}, die misse indie Kercke gheschiede zijnde, zullen sij Apostolen wederom gheschickelijke twee ende twee gaende mit hunne Apostolische habijten, naer het Huys daer den noenmaeltijt van eene der Apostelen bereydt zal zijn, compareren ». Dit noenmaeltijt was gespecificeerd, heel in visch — o vasten van weleer ! — « dat zij zievientien oft achteen micken zullen doen backen, ende daer ghedeelt maecken drij schoetelen boexharinghen, drij schoetelen gheweyckede haringen, ende drij schoetelen boonen, ende voorts eenige potagerij 't zij van erweten, oft coolen, ende daer nae boter ende kaes ». Ge ziet weer eens heelemael tooneelbond : het traditioneel soupeetje, even traditioneel betaald door de leden als nu, mits ook nu nog de spelende leden van een tooneelbond voor hun familie geen vrije kaart krijgen of begeren ! : « mits dat een ieder der Apostelen zijn part oft die van het bier datter op den maeltijt gedronken wordt zal betaalen ! »

Vreugd in Deugd wil met zijn passiespel een eerste opluistering schenken aan dit drie-honderdjarig broederschap ! Hopen wij dat, in 1931, de 300ste verjaring zoo plechtig gevierd worde dat het een feit worde dat de vreemdelingen naar hier kan lokken. Zelfs de... middenstand zou er bij winnen !

Hougaerde, drukk. Smeesters-Lefrère

Een vergeten Hoegaardse heilige: de heilige Odulfus of Odwinus

Een mooi verhaal in 'tAnnoncenblad/L'Echo d'Hougaerde (Zondag 29 mei 1910, Zevende jaar N° 23) (Er is geen auteur vermeld)

De Legendes van den H .Odulfus

EENE BLADZIJDE UIT DE GESCHIEDENIS VAN HOUGAERDE

Het was in het midden der 7de eeuw. Hougaerde, een kleine wijk rond de versch opgebouwde kerk opgetrokken, was verre van de tegenwoordige uitgestrektheid te bezitten. De dellingen haer heuvels stonden met zware dennerbosschen bedekt; meer in het dal lagen de grachten onder eene malsche laag wijngaardranken verstoken: want Hougaerde, in die oude tijden lijk meest heel het Haspengouw, was een uitstekende grond voor het winnen van den heilzamen Bacchusplant. Het huis van Burgondië zelf, — de Burgondische wijnstaat nu nog overal erg in eer! — schaamde het zich niet te verklaren dat het volgaarne Hougaerde's nat op zijne feestmalen nutte. Met den loop der tijden, schijnt het Bacchus hier te Killig geworden; hij trok meer zuidwaarts op, naar Frankrijk en naar Spanje; daar heeft hij nu zijne tenten opgeslagen wijl hij ons zijnen jongsten broeder liet, die tot heden aan ons inlandsch bier zijn smaak en zijne goede faam bezorgde.

't Was in zulk tafereel dat, te dien tijde in ons dorp er een priester woonde, alom bekend om de zure strengheid van zijn leven, de wijsheid zijner raadgevingen en den koortsigen iever tot voorplanting van 't geloof. Zijn naam was Olduinus of Odulphus.

Zekeren dag dat onze heilige, een gebedenboek in de hand, naar de streek Meldrices wandelde, — het hedendaagsche Meldert, — ziet hij daar eensklaps van onder het kreupelhout twee baanstroopers voor hem op rijzen. Hunne fonkelende oogen, hun verwilderde haarbos, de knots dien ze in de hand drukten, getuigden maar al te wel van het afschuwelijke hunner inzichten. Alies was eenzaam in het ronde. — Uw geld of uw leven! zoo schralde het akelig uit beider kelen te gelijk!... Uw geld of uw leven!

— Mijn geld, beste vrienden, luidde eenvoudig en zacht

het 't stille antwoord : 'k schenk het u uit ter herte, 'k zie immers dat ge zelf veel ongelukkiger zijt dan ik. Doch 't zal u verwondren te bevinden dat een katholieke priester niet rijk is.

— Ah, gij huichelaar, gij wilt sermoenen. Heel uw beurse, en spoedig of...

En met één had de uitgebalde vuist den knotsigen stok gegrepen, en zwaaide hem dreigend boven het grijze hoofd des priesters.

God is met zijne heiligen ! Nu wilde hij een bewijs geven hoe hij zijne getrouwe dienaars nooit uit 't oog verliet ; nog had dknots den tijd niet gehad weer neer te ploffen of, e daar lag de moordenaar aan de voeten des priesters met schielijke dood getroffen.

Akelig tafereel ! Benevens het onroerige lijk zijns medebooswichts lag de andere op de knieën gezonken, Gode en den Godlieven priester vergiffenis gesmeekt.

Sta recht, mijn vriend, sprak de priester plechtig, want God is vreeswaardig, doch ook bermhertig : hij wil den dood niet des zondaars, maar wel zijne bekeering, Heer, gij die op het kruis zelf, aan uwe vijanden vergiffenis schonkt, wees ook nu dezen ongelukkigen bermhertig !

Hij maakte een teeken des kruis over het lijk, en zie, o wonder ! eene rilling loopt door de verlamde ledematen en de moordenaar komt weer aan 't leven.

Zoo bevestigde God, in die tijden van geloofsvoortplanting, de gezegden zijner missionarissen.

* * *

Om een erfdeel was er twist ontstaan tusschen twee bloedverwanten. Redetwistend stonden zij op het veld, waar Odulphus langs aangewandelt.

Heilige peiester, zoo spraken de twee vijanden, gij die de rechtveerdigheid lief heb als de oogappel van u zelve, gelief als scheidsrechter op te treden tusschen ons beiden ! Op voorhand beloven wij u ons aan uw billijk oordeel te zul-

len overgeven.

De priester kende bijzonder goed eenen der twee twisters, wien hij eertijds menigen dienst bad bewezen.

Hij woog en overwoog de redenen van beide kanten, hij bad den H. Geest om zijne ingeving en oordeelde niet volgens natuurbetrachting maar volgens de rechtvaardigheid : en die zooveel aan den priester verschuldigd was, had ongelijk.

In schijn scheen hij het scheidsvonnis te aanveerden, maar de haat en nijd hadden zijn gemoed ontvlamd. Ah, gij ongelukkige priester, 'k zal u leeren als scheidsrechter optreden, sprak hij. Wreken zal ik me ! Wreken wil ik me ! Wreken moet ik me !

En hij ging van den duivel geleid. En als wapen om geen achtertocht te verwekken droeg hij de schuppe mede waarmede hij zijn land moest beploegen. En hij wachtte... en wachtte lang.

— Zoo hij niet kwam ? mompelde hij of zou hij de lont geroken hebben ? Komen of niet, heden of morgen... wreken zal ik me toch !

Hij wist langs waar de priester in zijne gewone wandeling voorbij moest trekken. Daar achter genen boomschors, daar zou hij zich verbergen ; van daar kon hij hem zien nadertreden, en onbespeurd, hem ten gronde vellen vóór iemand het bemerkte kon hebben.

Reeds was de zon aan den gezichteinder neergedaald. Roode strepen kleurden het wasige westen, waarop de zwarte bosschen donker vaal afteekenden. 't Was de avond van eenen zonnigen wonnigen zomerdag. In het schaarhout trippelden de vogels van tak tot tak en wierpen malkandren hun liefde kreet toe ; zoete wasemgeuren vervulden de zandige wegen : alles sprak van levenslust en liefde. Alleen de mensch, met rede begaafd, stond heimelijk op loer, het moordtuig in de hand, de wrok in 't hert, van bloedgeur dronken.

Daar komt de priester genaderd. Zal de moordenaar, zijn troetelkind van voorheen, durven vooruitdreden ? of heeft hij het gelieugen aan vroege weldaden reeds gansch verloren ?

Parce Domine ! zoo bad stille de priester: God, wees den zondaar genadig !

Een geritsel tusschen de bladeren, eene heime tred op 't krakende zand...

« Wees hem genadig »...

Daar zwaait een werktuig in de lucht en ploft weer snel neer : de priester ligt ten gronde, den schedel in twee gesla-

gen. En op zijne stervende lippen sterft nog een laatste bede, 't is een bede van vergiffenis : «Vriend, God zij u genadig».

Het lijk werd weergevonden en onder den eerbied van allen wie hem kenden ter aarde besteld.

Maar God wilde de heiligheid van zijnen dienaar doen blijken. En op die plaatse, waar eens het bebloede lijk het zand had gedrenkt, daar liet hij eene wondere bron ontspringen van heilzame wateren : de bron van den H. Odulphus!

Sint Odwinus-Feestdag valt op 25 juni

Dit is het relaas van pastoor J. Vander Velpen in zijn Geschiedenis van Hoegaarden

Hij leidde te Hoegaarden een leven van rechtschapenheid en van uitzonderlijke deugdzzaamheid.

Het was een priester die hoog in aanzien stond ter wille van de schitterende overwinningen die hij op zichzelf wist te behalen; hij kastijdde zijn lichaam met strenge vasten, beijverde zich op tal van goede werken en kende geen groter verlangen dan ongelukkigen in nood bij te staan. Ook was hij voortdurend in gesprek met de hemelingen.

Vaak trok hij naar Meldert om aldaar de goddelijke diensten te verrichten en zo ontmoette hij op zekere dag twee schurken. Dezen, bekend met zijn vrijgevigheid ten overstaan van weduwen en wezen, verzonnen een list om van zijn milddadigheid te kunnen genieten. Om het teder hart van Odwinus te kunnen beroeren, had een der mannen zich plat ter aarde neergelegd, veinzend dat hij dood was, terwijl de andere luide kreten slaakte en overvloedig tranen stortte.

Zodoende verhoopten ze van de heilige man een rijke aalmoes te ontvangen.

God echter liet niet toe zijn heilige dienaar te bespotten, want nu bleek dat de waandode inderdaad echt dood was. Dit bracht Odwinus in de gelegenheid nog een rijker aalmoes dan die welke verhoopt was te schenken door de dode tot het leven terug te roepen.

Korte tijd nadien, heeft Odwinus door zijn eigen dood, een nieuw leven en wel het eeuwige leven verworven. Ziehier wat er aanleiding toe gaf: Een hevige twist was ontstaan tussen twee boeren omtrent de limieten van hun beider akkers. Daar de rechtvaardigheidszin van Odwinus boven elke verdenking stond, werd hij bijgeroepen om in dat geschil als scheidsrechter op te treden. Een der boeren was toevallig Odwinus' petekind waarvan hij veel hield; edoch het recht bleek langs de kant van de andere boer te staan en de heilige stelde deze in 't gelijk. Zijn petekind ontstak toen in zo'n hevige woede dat hij een spade nam en daarmee Odwinus dood neersloeg.

Uit het bloed van de heilige ontspoot op het zelfde moment, een bron die later heilzaam zou wezen voor vele zieken.

(J. Vander Velpen, Geschiedenis van Hoegaarden, Leuven, 1959, p. 20/1)

De auteur heeft het verhaal overgenomen uit Bartholomeus Fisen(us), 'Flores ecclesiae Leodiensis' (Bloempjes of voorbeeldige heiligen uit de Luikse Kerk), 1647. Fisen beschreef een aantal heiligen uit het bisdom Luik, waar Hoegaarden deel bleef van uitmaken, ook na de herinrichting van onze bisdommen onder Filips II in 1559. Fisen heeft heiligenlevens

beschreven om de Luikse kerk in een vroom en goed daglicht te stellen. Anders uitgedrukt, om reclame te maken. Historische waarheid achterhalen was geen optie, evnmin als een realistisch relaas weergeven.

Wat weten wij er met wat meer zekerheid over?

Een altaar aan Odwinus gewijd

Bewijs dat de heilige te Hoegaarden en te Meldert werd vereerd vinden wij in het testament van Beatrix de Trisco, echtgenote van ridder Iwan van Meldert, waarbij zij **een altaar** stichtte en begiftigde in de kerk van Hoegaarden ter ere van St.-Gorgonius, St.-Odwinus en St.-Martinus, dit op 18-6-1443.

Een klok in de kerk van Hoegaarden met zijn naam

Hoegaarden heeft in 1503 **een klok** laten gieten met als opschrift: ‘Sancte Oduine, ora pro nobis’

Uit de geschreven nalatenschap van F. De Ridder, die onderpastoor van St-Germanus was te Tienen, en schreef over de wijngaarden te Hoegaarden en over het klooster, lichten wij het volgende:

Een mirakuleuze bron te Hoegaarden

‘Saint Oduin, prêtre et martyr.

Il fut tué par son propre neveu ou fils spirituel parce que dans un litige il avait donné raison à un compétiteur.

Il mourut le 24 juin. On le vénérail à Hougaerde le 25 à cause de la coincidence avec la fête de S. Jean Baptiste. Sa fête s’y célébrait au rite double de 2ieme classe. Plusieurs fois par an, mais surtout le troisième jour de Pentecôte on portait en procession la châsse avec les reliques du saint.

*Il existait à Hougaerde **une fontaine** de S. Oduin réputée miraculeuse’*

Sint-Odwinus, priester en martelaar

Hij werd door zijn eigen neef of geestelijke zoon(zijn petekind) vermoord bij een betwisting, waarbij hij de cocurrent in het gelijk stelde.

Hij overleed de 24ste juni. Te Hoegaarden werd hij op 25 juni herdacht, omdat de feestdag anders samenviel met die van Joannes de Doper. Zijn feestdag van 2de klasse werd gevierd volgens de dubbele ritus(de klasse heeft te maken met de belangrijkheid en de ritus met de liturgie, het gebedseigen). Het reliekschrijn met de relieken van de heilige werd verschillende keren per jaar in processie meegedragen, maar vooral d op de derde Pinksterdag.

Er was te Hoegaarden een mirakuleuze Sint-Odwinusbron.

Deze haalt als referentie aan: Joannes Molanus, ‘De historia SS imaginum et Picturarum, Leuven’, 1570, 128. Het grote verschil tussen Molanus en Fisen is dat de eerste meer gestreefd heeft naar historische accuraatheid. Molanus of Jan vermeulen(Lille 1533-Leuven 1585) was Vlaams theoloog en historicus. Hij is een van de grondleggers vande moderne hagiografie(de studie van de heiligenlevens) en iconografie(wetenschappelijke studie van afbeeldingen). Hij schreef werken over de Brabantse en de Leuvense geschiedenis

Genealogie Van Nerum

De eertse twee delen van de genealogie Van Nerum zijn verschenen.

In het eerste deel worden naam, plaats en heraldiek beschreven, naast de geschiedenis van de eerste vijf generaties Van Nerum te Hoegaarden sinds het begin van de 18de eeuw (het gaat hier om een terugkeer naar Hoegaarden). Er is ook een overzicht van de andere Van Nerumtakken en een poging tot aanschakeling rond Tienen verwerkt. Dat eerste deel bevat ook de statuten van de *Gulden Lelie*, de familiegilde uit de 18de eeuw, heropgericht in 1961. Dit eerste deel werd gedeeltelijk herwerkt en zoals het tweede deel nu digitaal afgedrukt, wat de kwaliteit aanzienlijk ten goede komt.

Het tweede deel behandelt de zesde generatie Van Nerum met een blik op de ouders van de huidige generatie. Overvloedig en onuitgegeven illustratiemateriaal en geschiedkundige gegevens maken van deze twee delen een werk waar alle Hoegaardiërs veel deugd kunnen aan hebben.

Een derde deel is in voorbereiding en zal verschijnen in de loop van de maand oktober

Elk deel kost 15 euro (verzending inbegrepen) en wordt bezorgd na overschrijving op rekening 330-0102965-05 van Dodion Maurice, met vermelding van aantal en gewenste delen.

Een repertorium van de eerste eenenveertig jaargangen van ons tijdschrift *Alpaïdis* is verschenen:

Beter één vogel in de hand dan tien in de lucht, Veertig jaar + 1, Heemkunde en heemkundig tijdschrift te Hoegaarden, 1965-2005

Kan besteld worden mits overschrijving van 15 euro (verzending inbegrepen) op rekening 330-0102965-05 van Dodion Maurice.

Het is een handige gids en werkinstrument die een overzicht geeft over wat er gepubliceerd is in ons heemkundig tijdschrift, met een waardering en een overzichts inhoud van de artikels.

Een **bibliografie over Hoegaarden** is bijgevoegd, waardoor deze publicatie een volwaardig werkinstrument kan zijn voor de studie van de geschiedenis van Hoegaarden

Heemkundige Kring 't Nieuwhuys VZW, Ernest Ourystraat 2-4, 3320 Hoegaarden

Statuten verschenen in het Belgisch Staatsblad 19.01.1967

Correspondentieadres: E. Grooten, Residentie Beatrijs 169, 3300 Tienen (016/81072035)

Driemaandelijks tijdschrift uitgegeven door "De Vrienden van 't Nieuwhuys" – Hoegaarden
Gedeponeerd bij de Koninklijke Bibliotheek van België onder nummer BD 23.350

Vergeet je lidgeld voor 2006 niet te betalen

Een jaarabonnement kost 12,5 euro, te storten op rekening 310-0370021-52

Alle artikels mogen vrij overgenomen worden mits bronvermelding

Bestuursleden Heemkundige Kring: Sweerts Georges (voorzitter), Grooten Etienne (secretaris), Kleynen Yvette, De Dobbeleer Elise, Nitelet Diane, Branckaert M., Cipers Rik, Bouthé Irène, Saelmaekers Erik, Degeest Jan, Van Nerum Arthur, Dodion Maurice.
